

TARRACO

B I E N N A L

ACTES

1ER CONGRÉS INTERNACIONAL D'ARQUEOLOGIA I MÓN ANTIC

GOVERN I SOCIETAT A LA HISPÀNIA ROMANA
NOVETATS EPIGRÀFIQUES

HOMENATGE A GÉZA ALFÖLDY

TARRACO

B I E N N A L

ACTES

1ER CONGRÉS INTERNACIONAL D'ARQUEOLOGIA I MÓN ANTIC

GOVERN I SOCIETAT A LA HISPÀNIA ROMANA
NOVETATS EPIGRÀFIQUES
HOMENATGE A GÉZA ALFÖLDY

TARRAGONA, 29-30 DE NOVEMBRE I 1 DE DESEMBRE DE 2012

EDICIÓ A CURA DE
JORDI LÓPEZ VILAR

TARRAGONA, 2013

Comitè científic

Maria Adserias Sans – Serveis Territorials de Cultura – Generalitat de Catalunya
Lluís Balart Boïgues – Museu d’Història de Tarragona
Jordi López Vilar (secretari) – Institut Català d’Arqueologia Clàssica
Joan Josep Marca – Fundació Privada Mútua Catalana
Ramón Marrugat Cuyàs – Fundació Privada Mútua Catalana
Maite Miró i Alaix – Serveis Territorials de Cultura – Generalitat de Catalunya
Antoni Pujol Niubó – Fundació Privada Mútua Catalana
Isabel Rodà de Llanza – Universitat Autònoma de Barcelona – Institut Català d’Arqueologia Clàssica
Francesc Roig i Queralt – Fundació Privada Mútua Catalana
Jordi Rovira Soriano – Reial Societat Arqueològica Tarraconense
Joaquín Ruiz de Arbulo – Universitat Rovira i Virgili. Càtedra d’Arqueologia
Francesc Tarrats Bou – Museu Nacional Arqueològic de Tarragona

© de l’edició, Fundació Privada Mútua Catalana

© del text, els autors

© de les fotografies i il·lustracions, els autors, llevat que s’indiqui el contrari

Primera edició: Novembre de 2013

Maquetació i impressió: Indústries Gràfiques Gabriel Gibert

Disseny de la coberta: Llorenç Brell

Fotografia de la coberta: Jordi Rovira

Dipòsit Legal: T-1364-2013

ISBN: 978-84-616675-2-9

ÍNDIX

Presentació	9
Balanç del 1er Congrés Tarraco Biennal	11
Cuestiones epigráficas del <i>conventus Carthaginensis</i> (<i>Hispania citerior</i>), con algunas contribuciones póstumas de Géza Alföldy. JUAN MANUEL ABASCAL	13
La imagen epigráfica de la dinastía Flavia en el Occidente romano: las inscripciones de Roma. JAVIER ANDREU	35
Clientela y patronos en Hispania. FRANCISCO BELTRÁN y FRANCISCO PINA	51
Dinámica socioeconómica en la Tarraconense oriental a finales de la República y comienzos del Imperio. El comercio del vino a través de la epigrafía anfórica. PIERO BERNI y JORDI MIRÓ	63
Géza, László, Tarragona. Recuerdos de mi primer encuentro con Géza Alföldy en Tarragona, 11 de octubre de 1986. LÁSZLÓ BORHY	85
“Vertige de la liste”. MIREILLE CORBIER	99
Los <i>Argentarii</i> y las <i>societates</i> mineras en la zona de <i>Carthago Nova</i> . BORJA DÍAZ ARIÑO y JUAN ANTONIO ANTOLINOS	115
Tavole in bronzo: note tecniche. ANGELA DONATI	121
Novidades epigráficas dos <i>conventus Scallabitanus</i> e <i>Pacensis</i> . JOSÉ D’ENCARNAÇÃO	125
Géza Alföldy y las inscripciones romanas de <i>Tarraco</i> (1975-2011): novedades y nuevas perspectivas. DIANA GOROSTIDI	135
La inscripció més antiga d’ <i>Auso</i> (Vic) i el context preaugustal. ANNA GUTIÉRREZ GARCIA-M., IMMA MESTRES i ISABEL RODÀ	145
Aspectos generales del hábito epigráfico en el <i>conventus Caesaraugustanus</i> . ÁNGEL A. JORDÁN	153
<i>Glandes inscriptae</i> a l’ <i>ager Tarraconensis</i> . JORDI LÓPEZ VILAR	175
Un apunt sobre Géza Alföldy i les fonts epigràfiques tarragonines manuscrites dels segles XVI i XVIII. JAUME MASSÓ	185
Honrar al esposo: presencia femenina e influencia pública en la <i>Hispania</i> romana. MILAGROS NAVARRO	193
Gobierno e identidad en la <i>Lusitania</i> romana. FRANCISCO JAVIER NAVARRO	209
Funcionarios senatoriales y ecuestres con cargos en <i>Hispania citerior</i> y en <i>Germania</i> . PABLO OZCÁRIZ	219

Nuevos datos sobre las confiscaciones de Septimio Severo en la Bética. JOSÉ REMESAL	233
<i>Amico ac magistro optimo et praestantissimo</i> . La ‘memoria’ negli epitaffi dell’ <i>Hispania citerior</i> . CECILIA RICCI	247
La legión de Marte y la fundación de la colonia <i>Tarraco</i> . JOAQUÍN RUIZ DE ARBULO	263
<i>Augusta Emerita</i> : novedades epigráficas, testimonios arqueológicos e interpretaciones históricas. JUAN CARLOS SAQUETE y JOSÉ M. ÁLVAREZ	279
Roads and towns along the border of <i>Hispania Citerior</i> . MANFRED SCHMIDT	291
Las inscripciones con <i>litterae aureae</i> en la <i>Hispania ulterior (Baetica et Lusitania)</i> : aspectos técnicos. ARMIN U. STYLOW y ÁNGEL VENTURA	301
Resums	341

PRESENTACIÓ

La Fundació Privada Mútua Catalana, entitat tarragonina sense ànim de lucre, va plantejar-se de concentrar un esforç important de la seva acció en pro de la cultura, en una iniciativa de caràcter internacional que, amb voluntat de continuïtat, assignés el protagonisme a la ciutat de Tarragona.

D'aquest propòsit va néixer Tarraco Biennal, Congrés Internacional d'Arqueologia i Món Antic, que pretén aplegar un conjunt d'especialistes de l'arqueologia amb l'objectiu comú de debatre a l'entorn d'una temàtica fixada per un Comitè Científic format per les institucions que treballen aquest domini a Tarragona.

Així doncs, amb aquesta intenció, cada mes de novembre dels anys parells, es trobaran els ponents especialistes amb la resta de congressistes assistents, amb la circumstància que la darrera ponència del dia serà oberta al públic.

Aquesta pretensió de fer partícip la societat civil tarragonina s'acomplirà també en les Jornades del mateix mes dels anys senars, amb les activitats públiques convocades en l'avinentsa de la publicació de les Actes del congrés de l'any anterior, perquè s'hi preveu l'explicació, per part de totes les institucions integrades en el Comitè Científic, de la participació de cadascuna en fets arqueològics, un relat d'iniciatives i troballes que sigui un "passar comptes" als tarragonins.

La publicació que teniu a les mans de les Actes del 1er Congrés de Tarraco Biennal ha d'ésser el primer llibre d'una col·lecció que es voldria de llarg recorregut i que afegís, al valor del nivell científic assolit, el testimoni de la comunió activa i interessada de la societat civil.

La Fundació Privada Mútua Catalana vol agrair expressament les institucions del Comitè científic i les administracions públiques que tant ens han ajudat, alhora que vol mostrar l'afecte als patrocinadors que han col·laborat al bon resultat de la I Tarraco Biennal.

Joan Josep Marca Torrents
President de la Fundació Privada Mútua Catalana

Antoni Pujol Niubó
Patró coordinador del 1er Congrés

BALANÇ DEL 1er CONGRÉS TARRACO BIENNAL

El 1er Congrés Internacional d'Arqueologia i Món Antic "Govern i societat a la Hispània romana. Novetats epigràfiques. Homenatge a Géza Alföldy" va tenir lloc a la sala de l'Antiga Audiència de Tarragona els dies 29 i 30 de novembre i 1 de desembre de l'any 2012. El congrés es desenvolupà segons el que estava previst en el programa. El dia 28 al vespre s'inaugurà a la volta del Pallol l'exposició *Géza Alföldy. Memòria bibliogràfica*, organitzada per la Reial Societat Arqueològica Tarraconense amb el suport de la Fundació. Consistia en una mostra de les principals publicacions del prof. Alföldy, posant l'accent en les hispàniques. Aquesta exposició restà oberta tots els dies del congrés.

El dia 29 i després del lliurament de la documentació als assistents, va tenir lloc la presentació dels congressos Tarraco Biennal, amb la presència del president de la Fundació Privada Mútua Catalana i parlaments de representants de les diverses institucions. A continuació es va obrir el torn de ponències amb les de Jordi Rovira, Manfred Schmidt, Joaquín Ruiz de Arbulo, Jordi López, Piero Berni i Joan Gómez Pallarès. A la tarda, van parlar José Carlos Saquete, Juan Manuel Abascal, José d'Encarnação i José Remesal. Al vespre, el Museu Nacional Arqueològic de Tarragona va oferir l'espectacle *Ave Salve*, que comptà amb un nombrós públic.

El dia 30 van intervenir Francisco Beltrán i Francisco Pina, Armin U. Stylow i Àngel Ventura, Jaume Massó, Francisco Javier Navarro, Javier Andreu, Milagros Navarro i Borja Díaz. Les ponències de la tarda van ser les de Mireille Corbier, Cecilia Ricci i László Borhy, que va cloure les aportacions científiques dels ponents.

El dia 1 es van presentar quatre llibres al Palau Municipal:

- La nova edició de la *Nueva historia social de Roma*, de Géza Alföldy, traduïda per Juan Manuel Abascal.
- La nova *Guia Tarraco*, amb pròleg de Géza Alföldy, editada per la Reial Societat Arqueològica Tarraconense i la Fundació Privada Mútua Catalana.

- *X. Dupré. Opera Selecta*, editat per Francisco Beltrán, Núria Rafael i Francesc Tarrats.
- *Las inscripciones monumentales del anfiteatro de Tarraco*, de Géza Alföldy, editat per la Reial Societat Arqueològica Tarraconense.

Posteriorment, els assistents es desplaçaren a l'amfiteatre romà, on tingué lloc un acte d'homenatge al prof. Géza Alföldy presidit per l'alcalde de Tarragona en el que es descobrí una placa en el seu record.

El congrés va finalitzar amb un dinar de cloenda amb assistència dels participants i les autoritats.

Estava prevista l'assistència de 26 ponents, tres dels quals no van poder venir per diversos motius. En canvi, es va incorporar el Sr. Jaume Massó que va oferir un nou treball. A més, es va comptar amb la intervenció puntual del prof. Thomas Schattner el darrer dia com a representant del DAI-Madrid en els actes de l'amfiteatre. Distribuïts per procedències, els ponents són 7 catalans, 11 espanyols, 2 francesos, 2 italians, 2 alemanys, 1 portuguès i 1 hongarès. Gairebé tots ells han presentat els seus treballs, que s'editen en les presents actes. A més, cal sumar-hi la participació de Juan Antonio Antolinos, Anna Gutiérrez, Ángel Jordán, Imma Mestres, Jordi Miró, Pablo Ozcáriz, i Isabel Rodà que han volgut oferir les seves aportacions científiques. El nombre d'inscrits fou de 177.

La valoració que fem és molt positiva, tant per la qualitat de les ponències exposades com pels debats posteriors i els treballs publicats. També en quant al nombre d'inscrits, donada l'especialització d'aquest congrés, centrat només en epigrafia.

ISBN: 978-84-616675-2-9

9 788461 667529

